

Siedme a desiate Božie prikázanie

Spišská diecéza; Diecézna škola viery II.

Vývoj spoločnosti a s tým súvisiace zmeny vyvolali aj vytváranie a zmenu sociálnych vzťahov. Pribudli nové formy ľudskej práce, ktoré vytvárajú aj iné hodnoty ako sú materiálne, a preto je potrebné aj tieto skutočnosti chrániť. Vari žiadne z prikázaní neprešlo procesom aktualizácie pomocou Učiteľského úradu Cirkvi reagujúce na zmeny v spoločnosti, ako tieto dve prikázania.

Rozvoj ekonomických činností a rast výroby majú za cieľ uspokojiť potreby ľudí. Ekonomický život sa nezameriava len na zvýšenie produkcie a na zväčšenie zisku alebo moci; je predovšetkým zameraný na službu človeku a celému ľudskému spoločenstvu. **Ekonomická činnosť sa má riadiť v hraniciach morálneho poriadku a podľa princípov sociálnej spravodlivosti, a to tak, aby zodpovedala Božiemu plánu s človekom** (porov. KKC 2426). **Za ekonomickú činnosť je zodpovedný štát cez inštitucionalizovanú tvorbu zákonov a noriem** (porov. KKC 2431).

Prikázanie „Nepokradneš!“ nachádzame až na troch miestach v Biblii (Ex 20,15; Dt 5,19; Mt 19,18). KKC v bode 2402 píše: „Na začiatku Boh zveril zem s jej zdrojmi spoločnému spravovaniu ľudstva, aby sa o ňu staralo, ovládalo ju svojou prácou a tešilo sa z jej plodov. Stvorené dobrá sú určené celému ľudskému pokoleniu. No zem je rozdelená medzi ľuďmi, aby sa zaistila bezpečnosť ich života, ktorý je vystavený biede a ohrozovaný násilím. Nadobúdanie vlastníctva pozemských dohier je oprávnené, aby sa zabezpečila sloboda a dôstojnosť osôb, aby sa každému umožnilo postarať sa o svoje základné potreby a o potreby tých, ktorých má na starosti. Vlastníctvo má umožniť, aby sa medzi ľuďmi prejavovala prirodzená solidarita.“

KKC 2407: „V hospodárskej oblasti si rešpektovanie ľudskej dôstojnosti vyžaduje praktizovanie čnosti *miernosti*, aby sa miernila pripútanosť k dobrám tohto sveta; čnosti *spravodlivosti*, aby sa chránili práva bližneho a dalo sa mu čo mu patrí; a *solidárnosti* podľa zlatého pravidla a podľa štedrosti Pána: *...hoci bol bohatý stal sa pre nás chudobným, aby sme sa jeho chudobou obohatili* (2Kor 8,9).“

Desiate Božie prikázanie: *Nepožiadaš dom svojho bližneho, ani nepožiadaš manželku svojho bližneho, ani jeho sluhu, ani jeho slúžku, ani vola, ani osla, ani nič, čo je tvojho bližneho!* (Ex 20,17). Ďalej môžeme pokračovať z knihy Dt 5,21: *Nepožiadaš manželku svojho bližneho! Nepožiadaš dom svojho bližneho ani jeho pole, ani jeho sluhu, ani jeho slúžku, ani vola, ani osla, ani nič, čo je tvojho bližneho!* Matúš vo svojom evanjeliu upresňuje: *Lebo kde je tvoj poklad, tam bude aj tvoje srdce.* (Mt 6,21) KKC 2534: „Desiate prikázanie rozvíja a dopĺňa deviate, ktoré sa vzťahuje na telesnú žiadostivosť. Desiate zakazuje **túžbu** po cudzom majetku. Tá je koreňom krádeže, lúpeže, a podvodu, ktoré zakazuje 7. prikázanie. 1Jn 2,16 hovorí o „žiadostivosti očí“, ktorá vedie k násilnosti a nespravodlivosti, ktoré sú zakázané piatym prikázáním. Chamtivosť, podobne ako smilstvo, má pôvod v modloslužbe, ktorá je zakázaná v prvých troch predpisoch Zákona. Desiate prikázanie sa vzťahuje na **úmysel srdca**; a spolu s deviatym zhrňa všetky príkazy Zákona.“

Desiate Božie prikázanie teda zakazuje **chamtivosť** a túžbu bez miery si privlastňovať pozemské dobrá. Zakazuje nezriadenú žiadostivosť pochádzajúcu z nemiestnej túžby po bohatstve a jeho moci (porov. KKC 2535 – 2536). Vyžaduje odstrániť z ľudského srdca

závist' – jeden z hlavných hriechov. Je to smútok, ktorý človek pociťuje nad dobrom blížneho, a nemiernu túžbu prisvojiť si toto dobro, hoci aj neoprávnene. Je odmietnutím lásky, pochádza z pýchy. Bojuje sa proti nej dobroprajnosťou (porov. KKC 2538-2540), pokorou a odovzdanosťou do Božej prozreteľnosti (porov. KKC 2554).

Každé Božie prikázanie má svoju negatívnu a pozitívnu stránku. Negatívna stránka zakazuje každý úkon, ktorým sa narúša právo blížneho na hmotné i nehmotné dobro. Pozitívna stránka predpisuje rešpektovanie práva blížneho na hmotný a nehmotný majetok, inými slovami povedané, predpisuje zachovávanie spravodlivosti a zakazuje konanie nespravodlivosti.

1. Základne hodnoty a princípy

Spravodlivosť je kardinálna čnosť, ktorou disponuje človek a znamená **dať každému, to čo mu patrí**. Predmetom týchto prikázaní je vlastníctvo.

V spoločenských pomeroch dneška je vlastníctvo rozdelené na dve skupiny:

1. **vyššie** – nie je vlastníctvo vo vlastnom slova zmysle, patrí verejnej autorite, ktorá má do určitej miery právo s ním nakladať. Verejná autorita pre spoločné dobro má preto možnosť bližšie určovať požiadavky s nakladaným majetkom. (V dnešnej dobe je možné aj cez plebiscit definovať miesto a spôsob nakladania s verejným majetkom cez tzv. **participatívnu verejnú ekonomiku**.)

2. **nížšie** – je vlastníctvo vo vlastnom slova zmysle – vlastníctvo súkromných osôb, ktoré môžu nakladať s vecou ako so svojou. *Verejná autorita má právo stanoviť normy užívania majetku*, je to v zhode s prirodzeným zákonom. Je potrebné tieto normy dodržiavať z dôvodu výmennej spravodlivosti, pri niektorých rozhodnutiach *úmysel zákonodarcu* a niekedy *výrok sudcu*.

Sv. Ján Pavol II. hovorí, že každé vlastníctvo veci, je „zaťažené“ **spoločenskou hypotékou**, čo znamená, že aj napriek tomu, že sme vlastníci veci (aby bolo usporiadanie sveta), majú naše osobné veci **slúžiť** okrem nášho osobného dobra **aj dobru iných ľudí**, či blízkych, alebo aj cudzích. Inými slovami povedané, človek sa má prirodzene deliť so svojou „nadprodukciou“. Podstatou vlastníctva je teda slobodné rozhodovanie o hodnotách, ktoré podľa Božieho zákona človek vlastní.

Z podstaty vlastníctva vyplývajú tieto zásady o vlastníctve

- ✚ *Vec volá po svojom vlastníkovi* – pokiaľ žije vlastník a nestratil právo na vlastníctvo, nemôže byť bez náhrady zbavený vlastníctva.
- ✚ *Vec prináša úžitok vlastníkovi*.
- ✚ *Vec zaniká svojmu vlastníkovi*. Ak svojvoľne niekto iný spôsobí zánik veci, musí ten vynahradiť vlastníkovi primeranú škodu.
- ✚ *Z cudzej veci nie dovolené sa obohacovať*.
- ✚ *V pochybnostiach, kto je spravodlivým vlastníkom veci, je na tom lepšie, kto je jej držiteľom*.
- ✚ *V krajnej núdzi sa stávajú všetky veci potrebné pre záchranu života spoločným vlastníctvom*.

Užívanie veci je právo používať cudziu vec pri zachovaní jej podstaty.

Držanie veci je aktuálna prítomnosť veci u držiteľa, ktorý má úmysel mať ju ako svoju. Poznáme: **zákonité držanie veci** (kúpa, zdedenie, výhra), **nezákonné** (krádež), **dobromyseľné**

(pokladá dobromyseľne, že je vec jeho), **pochybné** (počas držania veci vznikne pochybnosť), **zlomyseľné** (krádež).

Kto môže vlastniť a čo. Každý má právo vlastniť majetok. Vlastníkmi môžu to byť **fyzické osoby a právnické osoby** (morálne osoby: štát, spoločnosť).

Niektoré špecifické pri nadobúdaní a vlastníení majetku.

Manželia: vlastnia spoločne majetok (bezpodielové vlastníctvo), ktorý nadobudli v manželstve, ale podľa prirodzeného práva majú právo vlastniť svoje individuálne vlastníctvo.

Deti: majú prirodzené právo vlastniť vec nadobudnutú dedením, darovaním, alebo iným spravodlivým spôsobom získaný majetok, aj napriek tomu, že sami nevedia ešte zodpovedne nakladať s majetkom a vytvárať hodnoty svojou prácou.

Literárne, umelecké (hudba, fotky, dizajn) a duševné vlastníctvo (počítačové programy, vynálezy, patenty, odborné články, publikácie...): *autori, umelci, vynálezcovia* majú prirodzené právo na svoje dielo, pokiaľ oni sami ináč nerozhodli. Niektoré veci reguluje aj civilný zákon napr. preklad diela do inej reči (jazyka) je vlastníctvom autora diela, nie prekladateľa.

Spôsoby nadobúdania majetku

Prvotné zaujatie – privlastnenie si veci, ktorá nikomu nepatrí. Ťažko sa deje v dnešnej dobe – možno mimo Zeme, napr. Mesiac.

Nájdenie veci – je to taká vec, ktorá má, alebo mala vlastníka (poklad – zakopaná vec a nálezcovi, nie je známy vlastníka, opustená vec – jasne dá vlastníka najavo, že je vec voľná pre zobrať, stratená vec – nálezca musí hľadať vlastníka, ináč je to krádež.)

Zdieľanie hodnôt – prirodzené – rastliny prinesú úrodu – majiteľ má nárok na plody, pôrod – mláďa nasleduje matku, pracovné – prídavok vzniknutý prácou vlastní majiteľ hlavnej veci, miešané – zasejem na prenajatej pôde svoje obilie – obilie patrí mne.

Práca – akákoľvek ľudská činnosť, ktorá je užitočná pre ľudskú spoločnosť. Všetci ľudia majú prirodzenú povinnosť pracovať (porov. KKC 2427 – 2430). Ľudskou prácou sme podobní na obraz Boží a to tým, že sme povolani pokračovať v stvoriteľskom diele Božom a na ovládnutí zeme. Prácou **oslavujeme dary**, ktoré sme dostali od Stvoriteľa. V tomto kontexte sa ľudská práca stáva jedným z prostriedkov pre dosiahnutie spásy. Každý má právo na hospodárske podnikanie a má mať možnosť čerpať z práce prostriedky na udržiavanie vlastného života, života svojich rodinných príslušníkov a na preukazovanie služby ľudskému spoločenstvu. Je povinnosťou pracovníka (zamestnanca) a spravodlivosťou svedomite vykonávať prácu v zamestnaní, či v poskytovaní služby.

Premlčanie – časom vec zmení vlastníka, ak sa o ňu dobromyseľne stará.

Zmluva – A. Dvojstranná: kúpa, predaj, pôžička, uloženie, prenájom, zámena, renta.

B. Jednostranná zmluva – darovanie, prisľúbenie, poistenie, stávka.

Pri zmene majiteľa veci je potrebné **aby bola stále zachovaná spravodlivosť**.

2. Hriechy proti vlastníctvu

Každé dobrovoľné a vedomé porušenie vlastníckych práv je hriechom proti vlastníctvu. Môžeme ich rozdeliť do dvoch skupín: 1. **habituálne (dlhodobo trvajúce)**: nespravodlivosť a 2. **aktuálne (vznikli jednorázovo, teraz)**: krivda – je spojená aj s nespravodlivosťou proti láske k blížnemu.

Krádež: je tajné odcudzenie veci vlastníkovi, ktorý odôvodnene s tým nesúhlasí. Lahká a ťažká matéria hriechu krádeže je vzhľadom na podmienky okradnutej osoby, na úmysel a na hodnotu ukradnutej veci. Podmienky: ak presahuje dennú životnú potrebu osoby a jej rodiny, tak sa stáva ťažkou. Ukradnuté veci sa sčítavajú! Ospravedlnenie krádeže: *krajná núdza* – všetky veci sa stávajú spoločné (situácia, keď je človek ohrozený na živote a nemá inú možnosť ako „ukradnúť“ vec, ale len toľko, aby prežil a zároveň aby neohrozil na živote toho, ktorému veci ukradne, nesmie sa na žiadnych týchto veciach obohacovať) a *tajné odškodnenie* (odňatie veci, ktorá bola nespravodlivo odňatá niekým iným (krádež, znárodnenie za socializmu) a majiteľ veci zároveň nemá možnosť získať vec legálnym spôsobom naspäť). **Tajné odškodnenie civilné zákony nedovoľujú!** Za totality bolo dovolené zobrať si časť úrody zo skonfiškovaného poľa počas kolektivizácie. V dnešnej dobe nie je opodstatnené. Branie veci zo zamestnania nie je tajné odškodnenie, či kompenzácia za nízku mzdu, ale krádež. Je potrebné požiadať o zvýšenie mzdy, čo je jediná legitímna cesta.

Lúpež: je krádež použitím násilia. Je to prehrešenie aj voči cti osoby a aj na majetku.

Poškodzovanie: je činnosť spôsobujúca vonkajšiu škodu inému bez vlastného úžitku.

Vykorisťovanie: poškodzovanie pracovníkov, ktorí nedostanú takú veľkú mzdu, akú si zaslúžia. Spravodlivá mzda je taká mzda, ktorá je **dohodnutá pri zadávaní práce. Dohoda nie je dostatočným morálnym ospravedlnením výšky mzdy.** Spravodlivá mzda musí byť taká, že jeden živiteľ rodiny má taký príjem, že celá rodina žije dôstojne na úrovni daného regiónu, primerane druhu vykonávanej práce a má zabezpečiť dôstojné rozvíjanie materiálneho, spoločenského kultúrneho a duchovného života. Pri posudzovaní spravodlivosti mzdy je potrebné posudzovať potrebu a prínos práce, zároveň aj situáciu podniku a spoločné dobro (porov. KKC 2434). Práca v nedeľu a v iné prikázané sviatky je povolená pre zabezpečenie rodinných potrieb (pripraviť stravu, odhrnúť sneh...) a pre veľkú spoločenskú užitočnosť (napr. zber úrody, záchrana zdravia, ochrana majetku a života), ale je potrebné, aby nevznikol návyk, ktorý by škodil náboženstvu, rodinnému životu a zdraviu (porov. KKC 2185).

Štrajk je morálne oprávnený, ak sa ukazuje ako nevyhnutný alebo oprávnený prostriedok dosiahnutie primeraného osuhu. Je nemorálny, ak je spojený s násilnosťami, poškodzovaním majetkov a výrobných prostriedkov alebo je spojený s iným cieľom. Štrajkovať je potrebné tak, aby nebola poškodená tretia osoba (rodičia si musia zobrať dovolenku, keď štrajkujú učitelia a deti musia ostať doma, rodičom vzniká škoda; porov. KKC 2435). Štrajkovať nemôžu osoby zabezpečujúce ochranu zdravia a bezpečnosti a vojaci. Vychádza to z prirodzenosti ich povolania.

Úžera: požičiavanie peňazí, alebo iných majetkov za úrok, ktorý je obvyklý. (Stanovuje spoločnosť cez národnú banku).

3. Náhrada škody

Vrátenie veci a náhrada škody je povinnosť. Je nutné pre zmierenie sa a pre spásu. Spovedník nemôže dať rozhrešenie, keď nedošlo k vráteniu veci a náhrade škody, alebo zaviazaniu sa penitenta k vráteniu veci a vykonaniu náhrady škody.

Je to otázka spravodlivosti na základe princípu: vec za vec a hodnota za hodnotu. Aj morálnu škodu treba nahradiť: za urazenú česť, za pošpinenú povesť, za zneuctenie, za pohoršenie. Náhrada sa vykonáva morálne prijateľnými prostriedkami a existuje nárok aj na finančnú náhradu. Nárok na náhradu škody vzniká stále, ale jej výška závisí od spôsobu vzniku škody.

Rozlišujeme škodu, ktorú urobil dobrovoľný, zlomyseľný, pochybujúci držiteľ:

1. *Dobrovoľný držiteľ*: je ten, čo drží vec, a nevie, že vec je cudzia. Čím skôr má vrátiť vec a aj hodnotu obohatenia. Ak sa vrátenie zdržiava, stáva sa zlomyseľným držiteľom veci. Ak ju dostal zdarma, musí ju vrátiť zadarmo. Ak ju kúpil, musí ju vrátiť a má právo žiadať odškodné od predajcu. Ak sa vec zničila, musí ju nahradiť. Produkty veci v dĺžke troch rokov patria majiteľovi. Výdavky je možné odpočítať.

2. *Zlomyseľný držiteľ*: je ten, kto vie, že vec nie je jeho, ale aj napriek tomu ju drží a užíva. Vec je potrebné urýchlene vrátiť. Ak je to možné, tak sa má vrátiť samotná vec, nie jej náhrada. Ak niekto kúpil ukradnutú vec, má povinnosť ju vrátiť zlodejovi za hodnotu, za ktorú ju kúpil, aby ju on mohol vrátiť. Ak vec zanikla alebo bola zničená, má povinnosť nahradiť hodnotu veci. Ak zanikla z dôvodu vonkajšej príčiny (požiar), má povinnosť nahradiť hodnotu veci. Produkty veci sa vracajú samotne, alebo sa vracia ich hodnota majiteľovi veci. Výdavky nie je možné si odpočítať z hodnoty vrátenej veci.

3. *Pochybujúci držiteľ*: je ten, ktorý má vážny dôvod pochybovať o tom, či vec, ktorú drží, je jeho. V prípade následnej pochybnosti (vznikla už, keď drží vec) je povinný hľadať pravdu, ináč sa podobá dobromyseľnému držiteľovi. Pri predchádzajúcej pochybnosti sa z pochybujúceho držiteľa – pri jeho vôli vec držať – stáva zlomyseľný držiteľ.

Povinnosť náhrady pri nespravodlivo spôsobenej škode. Ten, kto nedovolené spôsobuje materiálnu škodu, musí ju nahradiť majiteľovi veci. Musí to byť vedomá, priamo chcená náhrada. Okrem škody má taktiež povinnosť nahradiť aj „úrok“. Pri omyle má povinnosť nahradiť takú výšku škody, akú predpokladal.

Pri spôsobení duchovnej škody (plagiátorstvo, kopírovanie ...) má duchovnú škodu napraviť a materiálne nahradiť majiteľovi veci.

Pri vražde má povinnosť nahradiť všetky škody, kompenzácie, bolestné, nemusí pohrebné.

Pri znásilnení je vinník povinný nahradiť všetku škodu. Pri škode spôsobenej smilstvom je náhradou povinnosť oboch rodičov starať sa o dieťa.

Pácha škodu a je povinný ju nahradiť v primeranom rozsahu aj ten, *kto súhlasí* s konaním a vykonaním škody. *Lichotník* akoby súhlasil s tvorcom škody, je rovnako povinný nahradiť škodu.

Účastníkom na škode je ten, kto prijme účasť na ukradnutej veci, účasť na vykonaní škody, ďalej ten, kto mlčí, nebráni záškodnej činnosti a aj neprezradí záškodníka.

Existuje povinnosť náhrady aj *pri skupinovom záškodníctve*. Povinnosť nahradiť celú škodu a zodpovednosť je podľa intenzity participácie na vzniku škody. Celú škodu má

povinnosť nahradiť tvorca myšlienky, alebo organizátor škody. Ak on nenahradí, povinnosť majú ostatní. Tu majú materiálnu zodpovednosť aj kompetentné authority a politici za svoje rozhodnutia.

Vynechať náhradu škody možno v prípade odpustenia, premlčania, konkurzu – bankrotu, dekrétu Svätého Otca, ak ide o poškodenie cirkevného majetku.

4. Špecifiká a ohrozenia dnešnej doby:

Sú to takzvané „hriechy moderného človeka“.

- + *Softvér a programy*: je to duševné vlastníctvo; je potrebné si ho kúpiť alebo prenajať, ináč je to úmyselná krádež.
- + *Piesne, texty, fotky z internetu*: je stále potrebné priznať autorstvo, alebo platiť tantiémy (poplatok pre autora organizáciám za užívanie).
- + *Texty zo záverečných a odborných, vedeckých prác*: musí sa priznať autorstvo, v niektorých prípadoch sa musí aj zaplatiť, ináč je to plagiátorstvo.
- + *Nesprávne užívanie a nakladanie so spoločným majetkom*. Týka sa to *najmä* verejnej authority. Vykonávateľ verejnej moci je povinný nahradiť škodu (napr. predaj lesných pozemkov štátu za nízku cenu).
- + *Zanedbávanie správy verejných (spoločných) materiálnych dobier*. Verejná autorita má povinnosť nakladať so spoločnými dobrami a statkami tak, ako by boli jej vlastné s tým, že autorita je viazaná spravodlivosťou voči občanom, a aj voči úradu, ktorý spravuje alebo vykonáva z moci, ktorú jej zverili občania, alebo kompetentná autorita. Prirodzené dobrá, ktoré vznikli správou verejného majetku, patria všetkým občanom alebo vlastníkom. Správca môže na základe súhlasu vlastníkov mať podiel na týchto dobrách, ale nemusí, lebo je odmeňovaný za správu majetku. Verejná autorita má povinnosť starať sa spoločne užívané dobrá ako sú cesty, mestá, obce, nemocnice, školy, úrady a má povinnosť metodicky usmerňovať, kontrolovať a vynucovať správu prírody, polí, lesov, aby sa zachovala biodiverzita a kvalitné životné prostredie pre zachovanie života a prírody.
- + *Ekologická – environmentálna zodpovednosť*. Povinnosť spravovať materiálne dobrá a nakladať tak s nimi, aby sa zachovala planéta a vesmír v takom stave, aby sa dalo na nej žiť aj pre ďalšie generácie a aby sme nezaťažovali budúce generácie našim odpadom a drancovaním prírody (triedenie, spracovanie, recyklácia odpadov, spaľovanie odpadu v peciach na tuhé palivo, vyhadzovanie odpadkov do prírody, drancovanie lesov, jednostranná tlač dokumentov, vyhadzovanie potravín a jedla, plytvanie vodou, elektrinou, či inými zdrojmi energie, nepoužívanie verejnej dopravy z dôvodu pohodlia a lenivosti).
- + *Nezriadená túžba a vášeň kupovať stále nové veci*. Moderná ekonomika a globalizácia nás núti, aby sme kupovali stále nové veci, aj keď staršie sú funkčné. Vznikajú nové formy odpadov – vyhodенých vecí, ktoré sa síce recyklujú, ale to stojí veľa peňazí. Toto je spojené s potrebou mať – vlastniť veci, aj keď ich nepotrebujeme užívať. Možné východisko je „zdieľaná ekonomika“ – spoločné zdieľania auta, bicykla, pracovných nástrojov, bytov a kancelárií.
- + *Nedostatok ekonomickej gramotnosti*. Zneužívanie v prípade nepoznania princípov spravovania a čerpanie peňazí. Napr. branie si pôžičiek na dovolenku, či vianočný darček, zbytočné zadlžovanie sa cez hypotéky a pôžičky na vlastníctvo nehnuteľností v čase realitnej

bublíny (prehnaná cena nehnuteľností). Branie si pôžičiek, cez nebankové inštitúcie, či rôzne splátkové produkty. Stále platí, že sa prikrývam sa takou perinou na akú mám.

- ✚ *Neochota deliť sa s dobrami a neochota pomôcť chudobným.* Sociálna zodpovednosť a charakter vlastníctva dohier nás predurčuje k morálnej povinnosti deliť sa s dobrami, ktoré sme vytvorili. Existuje tu povinnosť núdneho robiť všetko pre to, aby sám dosiahol dobrá, ktoré potrebuje, a až potom nastupuje pomoc. Nie je možné nečinne čakať na pomoc a rovnako nie je možné paušálne odmietat' pomoc každému.
- ✚ *Hospodárska kriminalita.* Spojená s korupciou vo verejnej, štátnej správe, alebo aj v školstve, zdravotníctve a sociálnych veciach. Je to zneužitie postavenia a úradu, kde človek dostal službu pre dobro spoločenstva, a nie preto, aby zneužíval svoje postavenie a svoju moc vo vzťahu k núdznemu a človeku, ktorý potrebuje pomoc. Branie úplatkov za pridelovanie dotácií, či schvaľovanie povolení na úradoch, uprednostňovanie v školstve (prijatie do školy, úplatky pri skúškach..), či v zdravotníctve (uprednostňovanie pri ošetrovaní, či pri pridelovaní liekov a operácií).
- ✚ *Krátenie daní – tzv. optimalizácia daní a neplatenie odvodov.* Rôzne daňové podvody, vrátky DPH, nezaplatenie daní a povinných odvodov. Nevydávanie faktúr a bločkov za nákup tovaru a služieb. Neplatenie faktúr. Takáto činnosť je priťažujúcou skutočnosťou, pretože poškodzuje okrem štátu aj tretiu osobu (napr. zamestnávateľ neodvádza do zdravotnej a sociálnej poisťovne odvody za zamestnanca a zamestnanec má tak nedoplatky, ktoré ovplyvňujú poskytovanie zdravotnej starostlivosti alebo jeho dôchodok.) Je to trestný čin. Aj v tejto oblasti náhrada škody je rovnako nutná pre spásu.
- ✚ *Obchodovanie s ľuďmi a prevádzanie utečencov.* Je to skutočnosť, ktorá zneužíva postavenie človeka v núdzi a je to zneužitie jeho životnej situácie. Obchodovanie sa pácha zvyčajne proti vôli človeka, spojené je s nútenou prostitúciou alebo s inou formou kriminality. Zneužitie chudoby je spojené aj s obchodovaním s ľudskými orgánmi (v chudobných krajinách predávajú chudobní ľudia, niektoré orgány napr. obličky na transplantovanie. Predávanie genetického materiálu, ako sú spermie a vajíčka na umelé oplodnenie, je ťažkým previnením a ohrozením pre ďalší život mnohých ľudí (hrozí, že sa môžu raz zosobašiť súrodenci). Darovať krv, alebo krvnú plazmu a kostnú dreň za peniaze nie je hriech. Prevádzanie utečencov je zneužitie ich životnej situácie, čo je ťažké previnenie proti láske a spravodlivosti.
- ✚ *Reštitúcie majetkov.* Na Slovensku prebehla **len kompenzácia niektorých krívd** v oblasti majetkovej krivdy spáchanej počas socializmu. Dodnes neprebehla reštitúcia, teda vrátenie majetkov a kompenzácia škôd. Reštitúcia je potrebná pre spravodlivosť. Majetky slúžia ako zdroj obživy a spoločnosť má povinnosť chrániť tieto hodnoty. Reštitúcie nie sú nespravodlivé vracania majetkov, ako sa v dnešnej dobe snaží bulvár očierňovať reštituentov, ale len vykonávanie spravodlivosti. Vec volá po svojom majiteľovi.
- ✚ *Tvorba cien a cenová trhová politika.* Geopolitické zmeny a globalizácia vyvolali trend liberalizácie cenovej politiky pri tovaroch a službách. Cenu stanovuje trh a sa odvíja od potrieb kupujúcich a možností predávajúcich. To nie je dôvodom, aby sa cenová tvorba zneužívala na prílišné obohacovanie sa a následný fakt vzniku nedostupnosti služby či tovaru pre ľudí. Tvorba cien musí spĺňať tieto pravidlá: cena materiálu + výrobné a distribučné náklady + primeraný zisk (zisk, ktorý je natoľko veľký, nakoľko dokáže zabezpečiť slušné živobytie na životnej úrovni zvyklej v oblasti, v ktorej žije.) Veľkým nebezpečenstvom sú monopoly (distribučné spoločnosti pre plyn, energiu, telekomunikačné služby). V týchto

prípadoch má spoločnosť povinnosť regulovať primeranosť zisku cez odborný orgán ústrednej štátnej správy – na Slovensku je to Regulačný úrad. Verejná autorita má povinnosť chrániť cenovú hladinu produktov v čase krízy, a tak zabráňovať zvyšovaniu cien v čase núdze. Cenotvorba nesmie byť spojená so zneužívaním núdze. Služba predajom a sprostredkovaním služby je vtedy riadená princípom lásky k blížnemu a v krajnom prípade (v čase krajnej núdze) povinnosťou pomáhať, lebo vtedy sa dobrá stavajú spoločnými.

✚ *Pozemky a lesy v podielovom vlastníctve.* Predaj a kúpa podielov nie sú častokrát zapísané na listoch vlastníctva. Ak existuje združenie alebo iná forma vlastníctva týchto statkov, je vlastníkom len jeden s tým, že vlastníci podielov sú vlastníkami združenia a majú právo sa podieľať na rozhodovaní s nakladaním na podielovom vlastníctve. Je nemorálne vyžadovať za podpisovanie súhlasov pri správe podielového majetku protihodnotu či už finančnú alebo nefinančnú. Rovnako vyžadovanie opätovného platenia peňazí pri legalizovaní vlastníckych práv (zapísanie do listu vlastníctva, ktorý nastal dávno, a nebolo to zapísané) je okradanie, keďže už raz nastala kúpa a peniaze boli vyplatené.

Záver: Všetci veriaci v Krista sa majú snažiť „správne usmerňovať svoje náklonnosti, aby používanie pozemských vecí a lipnutie na bohatstve proti duchu evanjeliovej chudoby neprekážalo v úsilí o dokonalú lásku. *Blahoslavení chudobní v duchu* (Mt 5,3) nám zjavuje poriadok šťastia a milosti, pokoja a krásy. Odpútanie od bohatstva je nevyhnutné pre vstup do Božieho kráľovstva (porov. KKC 2546, 2547, 2556)

Zdroje:

Katechizmus Katolíckej Cirkvi, SSV Trnava 1998.

Tondra, František, *Morálna teológia II.*, Spišská Kapitula, 1996, s. 167-225.

Dokumenty sociálnej náuky Cirkvi, SSV, Trnava 2007.

Kompendium sociálnej náuky Cirkvi, KBS Bratislava 2008.

Vypracoval: **doc. Anton Lisník**